

PREMI D'INVESTIGACIÓ MANUEL ANTON

**APROXIMACIÓ AL TRACTAMENT DIDÀCTIC DE LA TOPONÍMIA LOCAL
EN L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA:
IDENTIFICACIÓ I ANÀLISI D'UNA PROBLEMÀTICA DELS JOVES MUTXAMELERS**

Mari Carme Nadal Sánchez

ÍNDEX

1. Introducció.....	2
2. Aproximació al tractament de la toponímia local en l'Educació Secundària Obligatòria. Arreplega de dades i anàlisi d'una problemàtica dels joves mutxamelers.....	4
2.1. Examinació legislativa.....	4
2.2. Revisió de la bibliografia relativa a l'aprofitament didàctic de la toponímia en el context de l'IES Mutxamel.....	8
2.2.1. Materials didàctics.....	8
2.2.2. Llibres de text de l'IES Mutxamel.....	12
2.3. Descripció i anàlisi de les enquestes toponímiques.....	15
2.3.1. Qüestionari al professorat.....	16
2.3.2. Qüestionari a l'alumnat.....	18
3. Conclusions.....	25
4. Bibliografia.....	29
5. Annexos	
5.1 Annex 1	32
5.2 Annex 2	35

1. Introducció

La toponímia de Mutxamel forma part del patrimoni cultural i lingüístic d'aquesta localitat. És evident que els noms de lloc descriuen el paisatge que ens envolta, a partir de l'experiència amb el medi i de la consegüent interpretació d'aquesta. A més, els topònims són un referent per a situar-nos espacialment i, al mateix temps, reflecteixen la nostra llengua i la nostra identitat com a poble. Altrament, ens ofereixen un tast de la nostra història. De fet, són el llegat que ens han deixat els nostres avantpassats ja que ens revelen els nostres orígens i les nostres arrels. És així com aquests ens ajuden a comprendre el present i, així, poder crear un futur òptim. Però, com a element viu, són sensibles i vulnerables a qualsevol esdeveniment i entrebanc del temps. Per tot això, és necessari que la toponímia local reba un tractament significatiu per part del sistema educatiu, així com també, de l'Ajuntament de Mutxamel.

És inqüestionable que el coneixement de la toponímia a nivell local és essencial per al desenvolupament dels mutxamelers com a ciutadans compromesos amb el lloc on viuen. Així mateix, aquesta consciència col·lectiva és bàsica per al desenrotllament de persones capaces d'apreciar la vàlua dels béns municipals, com a mostra d'identificació entre la cultura i el poble. Fet i fet, la toponímia és una disciplina polièdrica i completa. Això és, pot ser abordada des de diverses perspectives, com ho són: la geografia, la història, les ciències naturals i la lingüística. Tot i així, ens interessa esbrinar si s'aborda des de l'assignatura de Valencià: llengua i literatura en tant que aquesta matèria està íntimament lligada a l'ensenyament de la idiosincràsia de la Comunitat Valenciana i, al seu torn, a la transmissió de la cultura de Mutxamel.

En aquest context ens hem plantejat unes qüestions que esdevenen l'eix central de la investigació: els joves que acaben ara l'Ensenyament Secundari Obligatori coneixen i dominen la toponímia de Mutxamel? Qui s'encarrega de transmetre aquest saber com a constituent de l'entramat cultural del poble? Quin paper té el sistema educatiu i l'Ajuntament en aquesta tasca si el canvi social de les darreres dècades ha provocat en molts casos que aquestes nocions locals es veguen amenaçades greument i hagen caigut en un procés de desús? El professorat n'és conscient i procura integrar la toponímia de manera transversal o, si més no, en l'assignatura de Valencià: llengua i literatura?

A partir de l'observació de l'alumnat i de les converses sobre aquest tema amb docents d'educació secundària que treballen a Mutxamel, hem detectat que hi ha una

mancança quant a la inclusió de la toponímia local en l'ensenyança. Específicament, el nostre propòsit és fer una anàlisi d'aquesta problemàtica observada a priori. Seguint les preguntes esmentades, tant la institució escolar com el Consistori, han de ser una infraestructura sòlida que incorporen i mantinguen mecanismes per a la conservació, la promoció i l'ensenyament de la toponímia de Mutxamel. Al capdavant, aquests instruments han d'abastar tots els nivells educatius a fi de garantir una formació integral dels mutxamelers.

Cal remarcar que aquest assumpte ha estat poc tractat per la investigació educativa i menys encara en el context de la localitat de Mutxamel. Per aquest motiu no iniciem l'estudi amb altres precedents. No obstant això, el nostre propòsit general és doble. D'una banda, pretenem descriure i analitzar el tractament didàctic que rep la toponímia en l'ESO. D'altra banda, volem identificar la realitat actual referent a les nocions que posseeixen els estudiants sobre aquesta disciplina en l'esfera de l'IES Mutxamel. Així mateix, els objectius específics es desglossen en aquests altres:

- a) Examinar el marc legal pel que fa a la preservació, transmissió i foment de la toponímia, tant en l'àmbit general, com en l'educatiu.
- b) Revisar i explorar la bibliografia associada a la inclusió i a l'aprofitament didàctic de la toponímia en el terreny de Mutxamel.
- c) Identificar i estudiar la realitat educativa local des de la doble dimensió que implica el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Partim de la hipòtesi que l'estudi de la toponímia rep un tractament molt superficial en l'Ensenyament Secundari Obligatori. Almenys, aquest fet incideix en l'assignatura de *Valencià: llengua i literatura* en la mesura que aquesta esdevé la matèria encarregada de posar en valor la toponímia autòctona com a component fonamental del patrimoni cultural i, per extensió, com a constituent del paisatge lingüístic. Alhora, també partim de la convicció que els joves de Mutxamel viuen sota un procés de desvinculació al territori de la localitat.

Per a complir el nostre propòsit, primerament farem la cerca i el buidatge manual de la legislació que empara la conservació i la transmissió de la toponímia. Tot seguit, durem a terme el buidament manual de la bibliografia existent sobre el tractament didàctic dels noms de lloc. Tot i que els recursos són escassos, hem seleccionat materials pedagògics diversos referents al camp de la toponímia, així com també, els llibres de text de Valencià: llengua i literatura que es van utilitzar el curs 2014/2015. Per acabar, hem passat i analitzat dos qüestionaris: un dirigit a professors i un altre als estudiants.

Cal subratllar que la mostra que presentem respon a l'univers total d'alumnes de 4t d'ESO de l'IES Mutxamel, dividits en tres grups: 4t A de 28 estudiants, 4t B de 28 i 4t C de 15. En suma, busquem obtenir informació dels joves d'entre 15 i 16 anys que el curs 2014/2015 estaven acabant l'Ensenyament Secundari Obligatori sota la LOE i que, suposadament, havien de tenir assolits els coneixements i els objectius mínims que exigeix i estableix el currículum que han seguit durant tota l'educació primària i secundària.

Amb tot, les enquestes es van passar als destinataris durant la segona setmana del mes de maig de 2015. Després de l'arreplega, s'ha procedit a l'extracció de dades automàtica gràcies a la lectura òptica del Centre de Processament de Dades de la Universitat d'Alacant. En acabant, les hem processades amb el programa Excel 2010 i, finalment, les hem examinades de manera quantitativa.

Ara bé, cal puntualitzar l'abast i les limitacions d'aquest estudi. Avisem que la nostra prospecció és un mostreig representatiu i no pas un treball que abaste el total dels dos centres d'ensenyament secundari per les restriccions espacials (40 pàgines) que marquen les bases del concurs. Això és, tractem l'univers reduït de l'IES Mutxamel. Comtat i debatut, aquest mostreig ens conduirà indefectiblement a confirmar o a desmentir la nostra teoria sobre la realitat de Mutxamel en relació amb el tractament de la toponímia local.

2. Aproximació al tractament de la toponímia local en l'Educació Secundària Obligatòria. Arreplega de dades i anàlisi d'una problemàtica dels joves mutxamelers

2.1. Examinació legislativa

La toponímia, com element cultural de qualsevol societat, ha d'acollir-se a lleis d'àmbit universal, estatal, autonòmic i local que en regulen la protecció, la conservació, la posada en valor i la difusió. En aquest sentit, el coneixement i la promoció dels topònims de Mutxamel no és una excepció. Segons les nostres indagacions i mitjançant el buidatge manual legislatiu, la toponímia s'empara sota onze lleis, tant de caràcter general com específic. Seguint aquesta drecera, trobem així una justificació de pes per tal d'incorporar l'estudi d'aquesta disciplina en el sistema educatiu valencià de manera inexcusable i específicament en la localitat de Mutxamel.

Així doncs, la secció III de la Declaració Universal de Drets Lingüístics, referent a l'Onomàstica, afirma ens els Articles 31 i 32:

«31. Tota comunitat lingüística té el dret de preservar i usar en tots els àmbits i ocasions el seu sistema onomàstic.

32.1 Tota comunitat lingüística té el dret de fer ús dels topònims en la llengua pròpia del territori, en els usos orals i escrits, i en els àmbits privats, públics i oficials.

32.2 Tota comunitat lingüística té el dret d'establir, preservar i revisar la toponímia autòctona. Aquesta no pot ser suprimida, alterada o adaptada arbitràriament, com tampoc no pot ser substituïda en cas de canvis de conjuntures polítiques o d'altre tipus.» (p. 28)

Altrament, la Unesco estableix convenis amb els estats mitjançant les Normes Internacionals sobre el Patrimoni Cultural. D'aquesta manera s'indica que:

«L'element més visible del patrimoni cultural és el patrimoni tangible. [...] Cal afegir el patrimoni intangible, que constitueix el patrimoni intel·lectual: és a dir, les creacions de la ment, com la literatura, les teories científiques i filosòfiques, la religió, els ritus i la música, així com els patrons de comportament i culturals que s'expressen en les tècniques, la història oral, la música i la dansa.»

Referent a l'àmbit nacional, la Constitució Espanyola de 1978 ja cita en el Preàmbul que aquest text té la voluntat de «Proteger a todos los españoles y pueblos de España en el ejercicio de los derechos humanos, sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones». Posteriorment, això es desenvolupa en l'article 46. Al seu torn, la Llei 16/1985, del 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol marca l'aparició de la norma a seguir a nivell estatal. Aquesta esdevé el preludi de la Llei 4/1998, de l'11 de juny, de la Generalitat Valenciana, del Patrimoni Cultural valencià, la Llei 5/2007, del 9 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 4/1998, de l'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià i la Llei 5/2014, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge de la Comunitat Valenciana. Amb això, s'estableix l'esfera legal per a la conservació, foment, difusió i acreixement del patrimoni cultural de la Comunitat Valenciana. De fet, el Preàmbul de la Llei 4/1998 al·lega que «la llei tracta, en primer lloc, de fomentar l'estima general del patrimoni cultural, a través de l'educació i la informació com a mitjà eficaç d'assegurar la col·laboració social en la protecció i conservació d'aquell».

Junt amb això, l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana assenyalava en l'article 12, que la Generalitat ha de vetlar per la protecció i defensa de la identitat, els valors i els interessos del poble valencià i també pel seu patrimoni històric. Així, se

n'ocupa en l'article 49.1.5a. Al seu torn, el DECRET 62/2011, del 20 de maig del Consell de la Comunitat Valenciana, que regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local, es reglamenta que les entitats locals estan obligades a protegir i donar a conèixer el valor del patrimoni cultural existent en la respectiva àrea territorial. En connexió amb això, el Reglament de Normalització Lingüística del Valencià per al municipi de Mutxamel marca en l'Article 11 que «tots els topònims del terme municipal de Mutxamel tenen com a única forma oficial la valenciana».

Així mateix, la LOE (p. 296) –lei educativa sota la qual han estudiat tant l'educació primària com la secundària els alumnes que van acabar l'ESO el curs 2014/2015— expressa en el Preàmbul que:

«Per a la societat, l'educació és el mitjà de transmetre i, al mateix temps, de renovar la cultura i el patrimoni de coneixements i valors que la sustenten, d'extraure les màximes possibilitats de les seues fonts de riquesa, de fomentar la convivència democràtica i el respecte a les diferències individuals, de promoure la solidaritat i evitar la discriminació, amb l'objectiu fonamental d'aconseguir la necessària cohesió social. A més, l'educació és el mitjà més adequat per a garantir l'exercici de la ciutadania democràtica, responsable, lliure i crítica, que és indispensable per a la constitució de societats avançades, dinàmiques i justes. Per aquest motiu, una bona educació és la major riquesa i el principal recurs d'un país i dels seus ciutadans.»

Com podem observar amb la cita anterior, l'educació ha de ser el mitjà per a comprendre la realitat, per a mantenir i, alhora, renovar la cultura, els coneixements i els valors identitaris. De més a més, l'article 22 del Capítol Tercer de la LOE (p.306) constata que:

«La finalitat de l'educació secundària obligatòria consisteix a aconseguir que els alumnes i les alumnes adquirisquen els elements bàsics de la cultura, especialment en els seu aspecte humanístic, artístic, científic i tecnològic; desenvolupar i consolidar en ells hàbits d'estudi i de treball; preparar-los per a la seua incorporació a estudis posteriors i per a la seua inserció laboral i formar-los per a l'exercici dels seus drets i obligacions en la vida com a ciutadans i ciutadanes.»

Amb tot, entre els objectius generals de l'Educació Secundària Obligatòria establerts per la LOE cal destacar l'apartat J (p. 307): «Conèixer, valorar i respectar

els aspectes bàsics de la cultura i la història pròpies i dels altres, així com el patrimoni artístic i cultural». A més, aquest punt també s'esmenta de manera semblant en l'apartat dels objectius del DECRET 112/2007, del 20 de juliol, del Consell de la Comunitat Valenciana (p.30.406), pel qual s'estableix el Currículum de l'Educació Secundària Obligatòria. Al capdavant, es reitera que una de les finalitats de l'ESO és:

«Conèixer els aspectes fonamentals de la cultura, la geografia i història de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i del món; respectar el patrimoni artístic, cultural i lingüístic; conèixer la diversitat de cultures i societats a fi de poder valorar-les críticament i desenrotllar actituds de respecte per la cultura pròpia i per a la dels altres.»

Ben mirat, encara que la paraula *toponímia* s'explicita en els continguts del Currículum de 3r d'ESO de l'assignatura d'Educació Física (DECRET 112/2007) (p. 30.490), no torna a citar-se com a contingut transversal ni multidisciplinar en la resta.

De manera semblant, la coneixença de la toponímia també apareix en la tercera competència de les Competències Bàsiques establertes per la LOE (REAL DECRET 1631/2006, de 29 de desembre) (p. 687-688). En efecte, el títol de «competència en el coneixement i la interacció amb el món físic» no és arbitrari. Específicament, se'ns informa que aquesta:

«És l'habilitat per interactuar amb el món físic, tant en els aspectes naturals com en els generats per l'acció humana, de tal manera que es possibilita la comprensió de successos, la predicció de conseqüències i l'activitat dirigida a la millora i preservació de les condicions de vida pròpia, de les altres persones i de la resta dels éssers vius. En definitiva, incorpora habilitats per desenvolupar-se adequadament, amb autonomia i iniciativa personal en àmbits de la vida i del coneixement molt diversos (salut, activitat productiva, consum, ciència, processos tecnològics, etc.), i per interpretar el món, cosa que exigeix l'aplicació dels conceptes i principis bàsics que permeten l'anàlisi dels fenòmens des dels diferents camps de coneixement científic involucrats. Així, forma part d'aquesta competència l'adequada percepció de l'espai físic en què es desenvolupen la vida i l'activitat humana, tant a gran escala com en l'entorn immediat, i l'habilitat per interactuar amb l'espai circumdant: moure-s'hi i resoldre problemes en què intervinguen els objectes i la seua posició. Així mateix, la competència d'interactuar amb l'espai físic porta implícit ser conscient de la influència que té la presència de les persones en l'espai, el seu

assentament, la seua activitat, les modificacions que introdueixen i els paisatges resultants, així com de la importància que tots els éssers humans es beneficien del desenvolupament i que aquest procure la conservació dels recursos i la diversitat natural, i es mantinga la solidaritat global i intergeneracional.»

A la vista de l'examen de la reglamentació queda palés que la incorporació de la toponímia local a l'IES Mutxamel i en els projectes de l'Ajuntament han de tenir una cabuda innegable. En definitiva, l'objecte d'estudi rep el suport de l'àmbit legal en totes les dimensions possibles, dins de l'entitat educativa valenciana.

2.2. Revisió de la bibliografia relativa a l'aprofitament didàctic de la toponímia en el context de l'IES Mutxamel

Per constatar quin és el tractament veritable que rep la toponímia local des de l'assignatura de valencià, hem de recórrer a l'examinació dels recursos didàctics existents que puguen estar a l'abast del professorat del centre estudiat. Entre aquestes eines aprofitables hem considerat oportú explorar materials teòrics, d'altres amb aplicacions educatives concretes, guies comarcals i rutes locals. Al seu torn, hem explorat els llibres de text que van emprar els estudiants durant el curs 2014/2015.

2.2.1. Materials didàctics

Els recursos que poden oferir un enfocament pedagògic de la toponímia són diversos i es poden agrupar en quatre blocs: global, autonòmic, provincial i local. Ara bé, únicament citem els materials de caire general o de la Comunitat Valenciana més complets, mostrem els que inclouen la toponímia municipal dins de la provincial i atenem els materials locals que es poden aprofitar i incorporar a la docència de l'IES Mutxamel.

Pel que pertoca als instruments d'àmbit estatal, cal ressenyar el recurs interactiu *Mots amb arrels*, que abraça la dimensió toponímica des d'una panoràmica extensa i total del territori de Catalunya. En la web s'explica el concepte de toponímia i s'apunta la importància de preservar-la. Tanmateix, se'n fa una classificació segons els topònims fan referència a panoràmiques i colors, als orònims, als talassònims, als hidrònims, a la flora, a la fauna, al poblament, a les vies de comunicació o a les creences religioses. Val a dir que també s'hi inclou la toponímia vinculada a les constel·lacions i als vents. A més a més, s'ofereixen dues guies didàctiques pràctiques

i completes: una dirigida als estudiants de primària i una altra als de secundària (Arenys Busquets 2007).

Malgrat que aquest és un treball teòric i aplicat, amb aquesta eina els professors i els alumnes de Mutxamel únicament poden fer servir aquesta ferramenta parcialment. Si bé és cert que ací es condensen tots els conceptes teòrics que un estudiant d'ESO ha de saber, no té sentit que l'alumne aprenga toponímia a partir de referents tan llunyans al seu entorn. De fet, no se sentirà identificat perquè no es fa referència al territori on viu i, per consegüent, no estarà motivat.

Paral·lelament, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua està confeccionant l'*Atlas toponímic valencià*. En concret, està editant la col·lecció *Pobles Valencians*. Es tracta d'un còmput de fullets divulgatius toponímics referents a cadascun dels municipis de la Comunitat Valenciana. Actualment, aquest projecte està en construcció i no es poden consultar els mapes de totes les localitats.

Altrament, cal parar atenció a la proposta de M. Antònia Cano (2011). Ens proposa adaptar jocs de taula tradicionals a les necessitats de l'ensenyament dels noms de lloc, de la llengua i de la cultura de cada poble. Posteriorment, explica un nou format del Trivial, on totes les preguntes i les respostes estan relacionades amb la cultura. Aquest està confeccionat per al context de la Nucia i es desglossa en cinc subtemes: la Nucia ahir, la Nucia hui, gastronomia i horta, les festes i l'aigua.

Si passem a l'àmbit comarcal i local, cal destacar el Centre de Muntanyisme de Mutxamel, que col·labora amb l'organització d'algunes marxes locals. Així mateix, l'associació cultural Alicante Vivo facilita activitats interactives i guies educatives pràctiques per tal de conèixer la ciutat d'Alacant o aspectes específics del patrimoni de l'Horta. A més a més, a través d'aquesta pàgina es poden fer puzles sobre les comarques valencianes per mitjà de mapes virtuals. De la mateixa manera, es poden trobar diverses activitats que treballen els noms dels barris d'Alacant, que van des de mapes muts, fins a sopes de lletres. També es poden estudiar diferents aspectes de la ciutat com la història i els monuments emblemàtics mitjançant una guia descarregable o amb exercicis interactius.

Per descomptat, també hi ha eines que donen compte de les torres de defensa. Aquest material conté explicacions, mapes, fotografies i esquemes, com també, un quadern d'activitats per a l'alumne i una guia per al professorat. Igualment, se'n poden fer activitats interactives. En conclusió, aquesta pàgina ofereix unes eines aprofitables,

tant per als docents com per als estudiats ja que les torres de defensa de Mutxamel hi apareixen.

De la mateixa manera, López Sala (2013) presenta una ruta per 20 torres de l'Horta. A diferència del material anterior, aquest és de caire divulgatiu. Per tant, predominen les imatges de les edificacions. Aquestes van acompanyades per una llegenda on es poden evidenciar aspectes com la data de construcció, la visibilitat, l'estat de conservació, l'ús i les característiques constructives.

Per un altre costat, Leandre Ivorra i Carrillos (2006) desplega un escrit teòric, basat en el paradigma estructuralista, on es vinculen els noms de lloc d'Alacant i la llengua. Ací, es fa palesa la funció del docent com a organitzador dels continguts i dels objectius i com a orientador dels recursos i dels instruments necessaris per a descobrir de manera activa el funcionament de la llengua en relació amb la toponímia. Tot seguit, adjunta un breu còmput d'activitats per a fer a classe o durant un itinerari toponímic. Aquestes remeten a la reflexió sobre el concepte de topònim i de toponímia, al lèxic relatiu a la disciplina, a l'estructura morfològica dels topònims, a l'anàlisi i classificació d'aquests des d'una perspectiva semàntica i també segons la realitat que designen i al descobriment de l'origen etimològic.

A banda d'això, la toponímia de Mutxamel es pot consultar a la pàgina de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua si s'accedeix a *l'Atles toponímic valencià*. Val a dir que aquesta arreplega ha estat realitzada per Assumpció Brotons Boix i Josep Maria Baldaquí Escandell. Tot i així, únicament es pot visualitzar una relació de topònims sense classificar atés que encara no s'ha editat el fullet divulgatiu de la col·lecció *Pobles Valencians*. Per tant, no hi ha possibilitat de consultar mapes que faciliten la ubicació dels llocs.

Benauradament, des de fa almenys sis anys, l'Ajuntament porta a terme la iniciativa anomenada Senders locals. Anualment s'organitzen les rutes següents: Assut de Mutxamel—Assut de Sant Joan, Assut de Sant Joan—el Cantalar, Barranc dels Cocons—Mines d'Ocre, Assut de Mutxamel—Lloma Ramos, el Canyar de les Portelles—el Calvari i el Farolet (recorregut pel casc antic). Paral·lelament, en l'apartat de Medi Ambient de la web municipal se'n poden trobar els respectius fullets informatius. Aquests contenen mapes de l'itinerari, imatges, explicacions sobre el relleu i la flora, les construccions urbanes, rurals i hidràuliques, els assentaments humans i les tradicions locals. Alhora, també es pot consultar i descarregar informació específica sobre diferents ubicacions emblemàtiques i representatives que configuren part del patrimoni: el Bec de l'Àguila, l'Església el Salvador, la Plaça Nova, la Casa

Ferraz, el Convent de Sant Francesc, el Ravalet, el Palau de Penya-serrada i els respectius jardins, l'Ermita de Montserrat, el Parc el Canyar de les Portelles, l'Assut de Mutxamel i l'Assut de Sant Joan.

Així mateix, hi ha quatre recursos més en format paper que presentem de manera cronològica. *Mutxamel: itinerari didàctic* (Salinas Adelantado 1992) mostra un recorregut esquemàtic per deu llocs de l'espai urbà local. Aquests són: la casa la Pau, la finca Montnegre, la Plaça Nova, l'Església el Salvador, la Plaça Ruzafa i Mallol, el carrer Sant Josep, la plaça i el convent de Sant Francesc, el Poble Nou i la Rambla. A més, aquest material consta d'un vocabulari de conceptes relacionats amb els topònims del municipi, d'un plànol urbà i d'una guia per a elaborar fitxes toponímiques descriptives.

A banda d'això, la guia didàctica dels assuts de la localitat (Pastor 1992) combina diverses activitats de reflexió, d'anàlisi i de localització amb explicacions sobre l'existència, l'origen, l'ús i el funcionament d'aquestes construccions hidràuliques i del sistema de reg de Mutxamel, de Sant Joan i del Campello de manera interdisciplinària. També s'hi tracta la flora i la fauna de la zona, es mostra en què consistia l'ofici d'assuter i quines van ser les últimes persones del poble a ocupar aquest càrrec. A més, apareixen imatges que il·lustren i identifiquen aquest tipus d'edificacions i les parts que les formen. Fins i tot, es detallen croquis on s'ubiquen el Pantà de Tibi, el Riu Montnegre i alguns braçals.

De més a més, és imprescindible l'obra *Caminant per Mutxamel* d'Assumpció Brotons (2013). Com a cronista oficial de Mutxamel, tracta de manera teòrica la idiosincràsia del casc urbà. Concretament, per mitjà de descripcions, de documentació i de material gràfic i fotogràfic, tant antic com actual, dona compte de l'evolució fisonòmica de Mutxamel des de finals del segle XIX fins a l'actualitat. Junt amb això, també ofereix pinzellades d'aspectes històrics, culturals i lingüístics. Al mateix temps, incideix en els noms de carrer i de places. En parla sobre l'origen, el significat, el manteniment del topònim o la causa del canvi de denominació que alguns d'aquests han sofert al llarg del temps en les sessions plenàries del Consistori. Finalment, es detalla la biografia de diverses personalitats que donen nom a carrers de la localitat.

Recentment, s'ha publicat digitalment la guia didàctica del conte *El gripau de l'Assut de Mutxamel* (Ivorra i Polo 2016). Ací es combinen activitats amb explicacions i descripcions acurades, fruit de les investigacions d'Assumpció Brotons Boix. D'aquesta manera, es relacionen i es detallen les obres hidràuliques existents al voltant del Riu Montnegre: el Pantà de Tibi, l'Assut de Mutxamel, l'Assut de Sant Joan, l'Assut del

Campello i el Pantanet. També s'esmenten altres construccions lligades al riu: els molins i els ponts. Més tard, es dóna compte del sistema de reg i dels desapareguts oficis d'assuter i pantaner. De retruc, se cita l'existència de la Séquia Major, el Gualeró i la xarxa de braçals, ramals i filloles que regaven l'horta de Mutxamel, Sant Joan i el Campello. Al seu torn, els exercicis són majoritàriament de comprensió lectora i de vocabulari (encreuaments, definicions, ordenació de lèxic i frases i completar buits), però, també hi té cabuda l'expressió oral. Fet i fet, tant la lectura com les activitats estan adreçades a estudiants de primària. Tot i així, la informació històrica de la cronista sí que es aprofitable per als alumnes de secundària.

En definitiva, per poder incloure l'estudi de la toponímia local a l'institut, caldria refer, adaptar i ampliar recursos a partir dels models que acabem de ressenyar. També seria necessari crear-ne de nous des d'una perspectiva interdisciplinària.

2.2.2. Llibres de text de l'IES Mutxamel

De bestreta, hem d'avisar que únicament hem seleccionat i examinat els llibres de text que fa servir el professorat de valencià de l'IES Mutxamel pels motius esmentats anteriorment. Per a 1r i 2n d'ESO han usat *Valencià: llengua i literatura 1r ESO* i *Valencià: llengua i literatura 2n ESO* de Soler (coord.) (2007) i per a 3r i 4t, *Diàlegs-3 Valencià: llengua i literatura* i *Diàlegs-4 Valencià: llengua i literatura* de Martines (coord.) (2008).

Mitjançant el buidatge manual d'aquestes eines hem detectat que la incorporació de la toponímia local en aquesta etapa educativa és ínfima. En particular, s'hi fa referència breument i de manera implícita en l'apartat de comunicació de la unitat 5 del volum de 1r d'ESO (Soler 2007a, 95) . Fet i fet, en el text (p. 95) que tracta la descripció d'un espai urbà es menciona que «s'han de conservar els edificis i els carrers antics perquè són una senya d'identitat que ens permet saber com vivien i a què es dedicaven els nostres avantpassats».

A continuació, es proposen quatre activitats. Primer de tot, es convida l'alumnat a reflexionar sobre la importància o no de la desaparició d'edificis antics. Tot seguit, es demana que l'aprenent enumere els llocs més antics i representatius de la toponímia de la ciutat on viu. S'hi facilita una graella per a classificar-los segons siguin edificis, carrers/places, barris o paratges naturals. En acabant, es proposa jugar a les endevinalles. És a dir, un estudiant haurà de descriure un edifici o un lloc del poble sense dir-ne el nom i la resta ha d'intentar endevinar de què s'hi tracta. Finalment, es planteja fer una llista de mesures per a evitar la desaparició d'edificis representatius.

Més endavant, l'apartat de lèxic de la unitat 8 (p. 172-173) s'ocupa explícitament dels topònims i dels gentilicis. És així com aquesta secció explica de manera adaptada als escolars de 12-13 anys què són els topònims i, tot seguit, què és la toponímia. A continuació també es detalla el concepte de gentilici, vinculat a la disciplina que ens ocupa. D'aquesta manera, es proposen sis activitats relacionades amb aquests aspectes de l'Onomàstica. Per al primer exercici cal llegir i escoltar la cançó del Romanç del Penyal i l'Aitana, de Paco Muñoz —on s'anomenen topònims de la geografia valenciana— per tal de contestar les preguntes de comprensió lectora.

Després, es requereix elaborar una graella on l'alumne ha de classificar els topònims de la cançó en ciutats, muntanyes/serres i illes. Més endavant, es pretén que l'aprenent dibuixe un mapa de la comarca on viu i que hi incloga els nom de lloc que coneix per a classificar-los de la mateixa manera que ho haurà fet en l'exercici anterior, és a dir, segons la realitat a la qual remet. A continuació, es proposa escriure el gentilici de les capitals de les comarques valencianes. Finalment, es pretén que l'estudiant consulte un atlas i que copie al quadern el nom de les comarques valencianes i de les corresponents capitals. Siga com siga, és rellevant que aparega un mapa físic de la Comunitat Valenciana, amb les capitals de comarca. Això demostra una voluntat de tractament transversal.

Aquest material és adequat i pertinent per al nivell de l'alumnat, però, trobem a faltar que aquesta disciplina s'integre de manera més aprofundida i continuada en 1r d'ESO. A diferència del que acabem de veure, en el volum de 2n d'ESO (Soler 2007) sols apareix un mapa amb el nom de les comarques valencianes quan s'expliquen els subdialectes del valencià (p. 63). Tot i això, no s'hi para cap esment als noms de lloc.

Altrament, en el llibre de 3r d'ESO (Martines 2008a, p.32-39) sí que s'estudia la toponímia de manera explícita en el tema 2. De fet, aquesta ocupa la secció d'activació de coneixements previs, de motivació i la de comunicació. En particular, aquesta unitat comença amb aquestes paraules:

«Conèixer la nostra terra és el primer pas per a estimar-la. A les comarques valencianes hi ha un munt de sorpreses per descobrir: comarques de terra endins i de vora mar, espais naturals protegits, paisatges bellíssims, pobles ancestrals, arbres centenaris, animals d'aparença exòtica...»

Després d'aquesta introducció de l'apartat de contacte es proposen dues activitats. La primera és observar el dibuix del mapa del territori valencià i completar amb el nom de les poblacions que es faciliten en un requadre. A continuació, es

demana observar unes imatges sobre elements emblemàtics i relacionar-les amb la comarca a la qual pertanyen. Més endavant, es convida a dibuixar una xapa característica de la comarca de l'alumnat.

A més a més, en la secció de comunicació es treballen els fullets turístics i les guies de senderisme com a subtipus de text expositiu i descriptiu. Si més no, a banda de treballar els dos conceptes anteriors, en l'explicació de les rutes de senderisme s'esmenta de manera explícita el 'topònim' com a part dels croquis o dels mapes d'itineraris (p. 38). Paral·lelament, es formulen sis exercicis vinculats amb aquest contingut. En primer lloc, es proposa relacionar hidrònims, orònims i talassònims amb huit fotografies descriptives de cada topònim (p. 34). A continuació, es demana llegir la descripció de huit paratges naturals valencians i respondre unes preguntes de comprensió lectora (p. 34-35). Així mateix, es proposa escriure al costat del nom de cada paratge natural la comarca a la qual remet (p. 35). Més endavant, es sol·licita elaborar una fitxa toponímica de cadascun dels espais naturals que s'han descrit anteriorment (p. 35). En realitat, aquesta fitxa ha de constar del nom del lloc natural, la localització, l'extensió aproximada, les característiques físiques, la fauna, la flora i de les activitats que s'hi poden fer. Per últim, la darrera activitat consisteix a enllaçar un descriptor amb el símbol o la icona que l'identifica (p. 39).

En aquest cas, és molt pertinent que la toponímia s'incloga com a exemple de l'estudi dels textos expositius. Si més no, això pot despertar l'interés de l'alumne per a conèixer-la per mitjà de rutes senderistes. Fet i fet, com que el manual no tracta la toponímia en cap pàgina més, és el professor qui s'hauria d'encarregar d'incidir més en aquesta disciplina.

Amb tot, el llibre de text Diàlegs-4 de 4t curs, elaborat pels mateixos autors, no tracta aquesta branca de l'Onomàstica en cap unitat didàctica.

Al cap i a la fi, es pot observar que la toponímia comarcal i territorial s'incorpora de manera explícita en els llibres de 1r i 3r d'ESO de l'IES Mutxamel. Al seu torn, el tractament implícit i definit dels topònims locals només apareixen superficialment en un full del volum de 1r d'ESO. Ben mirat, l'objectiu d'incorporar aquesta matèria en els llibres de valencià va més enllà d'ensenyar el lèxic relacionat amb la geografia i el relleu. Com hem anat apuntant, a través dels continguts descrits es pretén despertar en l'alumnat unes actituds favorables cap a la toponímia com a part del patrimoni cultural valencià. Aquestes, fins i tot, intenten afavorir l'afectivitat cap al territori. Cal recordar que el llibre de text de 3r d'ESO comenta que sols es pot

estimar la terra si es coneix i es valora. És així com aquesta mena de pretext, introdueix un tema de caire transversal en l'assignatura de valencià.

Tant els volums de 1r i de 3r intenten conscienciar els estudiants sobre la importància de defensar i mantenir la toponímia ja que, com a component de la tradició i del progrés de la societat, formen part del patrimoni local i són una senya d'identitat. També es procuren reflectir les fonts d'informació –orals, gràfiques i escrites- a partir de les quals els joves poden conèixer la toponímia de Mutxamel. Com a mínim, es vincula aquesta disciplina a l'experiència, a les vivències individuals dels pares i avis , que són l'imaginari col·lectiu plasmat en el llegendari popular valencià.

Ara bé, podem confirmar que la incorporació d'aquesta disciplina en llibres de text, tampoc no significa que el professor la impartsca sempre ni que tampoc no ho faça amb un grau d'aprofundiment elevat. Això pot variar segons el comportament del grup d'alumnes, del nivell acadèmic, de l'ajustament de la programació del departament de valencià, de la programació d'aula de cada docent i de la importància que cadascú considere que té ensenyar toponímia. Certament, depèn del docent que aquesta presentació general sobre toponímia desperte realment la curiositat dels alumnes per interessar-se pel coneixement de la matèria i per entendre la significació que se'n desprén.

Cal tenir en compte la dependència del professorat respecte del llibre de text. Potser molts no saben com explicar-la perquè no la coneixen o perquè donen major importància a altres aspectes de l'assignatura. Tal vegada, això esdevé una limitació a l'hora de tractar la toponímia a classe. A més a més, no s'ha de menystenir que els llibres de text depenen de les editorials. Com a empreses, aquestes desenvolupen els continguts ajustant-se al màxim a les exigències del currículum de l'ESO perquè allò que els interessa és mostrar que segueixen el Decret 112/2007 per vendre'n exemplars. En definitiva, aquests no són una garantia que assegure que aquesta disciplina es transmeta de manera eficaç als estudiants. Tanmateix, aquest recurs no ofereix un ventall de possibilitats suficient per a poder aprofundir i assolir coneixements sobre la toponímia de Mutxamel.

2.3. Descripció i anàlisi de les enquestes toponímiques

Per a observar la doble realitat que implica el procés d'ensenyament-aprenentatge hem dissenyat dos tipus d'enquestes: una dirigida als docents i una altra als discents. Amb això –i després de la revisió documental que acabem de fer—,

volem verificar si els professors ensenyen toponímia a secundària, quina és la que ensenyen i de quina manera ho fan. Al mateix temps, també és necessari verificar quines són les nocions dels alumnes.

Hem elaborat, per un costat, una enquesta tancada i d'anàlisi quantitatiu per als aprenents i, per un altre, un qüestionari semiobert d'anàlisi qualitatiu per als docents. Cal confessar que la redacció d'un document d'aquestes característiques no és gens fàcil ja que requereix moltes revisions, matisacions, puntualitzacions i reelaboracions. A més, s'ha de tenir present per endavant que sempre pot haver-hi alguna variable que no haja estat considerada o ben plantejada en un primer moment per la desvinculació que hi ha entre l'enquestador i els enquestats. Per això, en acabar la redacció dels documents, hem fet una primera prova amb un alumne i amb el cap de departament de valencià. Com que no hi ha hagut cap incidència, hem passat l'enquesta a l'univers de 4t d'ESO de l'IES Mutxamel i el qüestionari al professorat del mateix centre durant la segona setmana de maig de 2015.

2.3.1. Qüestionari al professorat

L'enquesta per als professors de valencià consta de cinc qüestions.¹ La primera, fa referència a l'institut on s'imparteix classe, la segona a la condició laboral del docent i la tercera als materials didàctics que coneix o dels que disposa per a treballar la toponímia. La quarta remet al tractament que rep la toponímia en l'ensenyament en general, al centre i a l'aula en concret, segons l'experiència viscuda. Finalment, també es pregunta si es posseeixen els coneixements suficients per a ensenyar toponímia.

Així doncs, aquesta enquesta semioberta i de resposta múltiple -on interaccionen la investigació qualitativa i la quantitativa alhora- s'ha buidat de manera manual. Això rau en el fet que l'IES Mutxamel únicament consta de cinc professors de valencià i, per tant, no comporta cap dificultat material.

Quant als resultats, cal remarcar que tots els professors són fixos i que aqueixa és la seua plaça definitiva. Consegüentment, ens preguntem si com a professionals qualificats coneixen i estan familiaritzats amb la cultura del poble, i junt amb això, si tenen un arrelament mínim per a poder ensenyar la toponímia local. Fet i fet, quatre professors afirmen que són de fora i no tenen la coneixença suficient per a ensenyar-la. Així mateix, el cap de departament declara que sí que és de Mutxamel i que sí que té els coneixements necessaris per poder transmetre-la. De fet, apunta que

---

¹ Veg. annex 1.

ho fa quan el ritme de la programació didàctica ho permet i quan considera que el grup és receptiu i, en general, té predisposició per a aprendre. Així mateix, tots els docents afirmen que aquesta disciplina no els l'han ensenyada quan van cursar els estudis universitaris ni tampoc saben com ensenyar-la. De més a més, declaren que no apareix en l'oferta de cursos de formació contínua.

Relativament al maneig de material didàctic, tots els professors fan referència als llibres de text i al conjunt de fullets divulgatius de l'AVL, que és la col·lecció de *Pobles valencians*. Tanmateix, no remeten a cap recurs o cap eina local existent ni mencionen que n'utilitzen cap a classe. Tampoc no expliquen quina metodologia empren a l'hora d'ensenyar toponímia.

Altrament, tots els docents subratllen que la disciplina sí que forma part del currículum de valencià de l'ESO. En tot cas, el DECRET 112/2007 analitzat no mostra la toponímia com a contingut explícit. A més, aquests professors, llevat d'un, confirmen que l'estudi dels noms de lloc té cabuda dins de la programació didàctica del departament. Ho afirmen així ja que aquest camp apareix –tot i que de manera puntual– en els llibres de text de 1r i de 3r d'ESO. De fet, quatre professors confessen que es ceneixen a ensenyar el que marca el llibre. En suma, tres docents han anotat que la toponímia ha de tenir un tractament transversal i que, per descomptat, s'ha de coordinar amb altres departaments, com el de geografia, el d'història i el de ciències naturals.

Tot plegat, és rellevant el fet que únicament el cap de departament al·lega que ensenya toponímia local de manera explícita i implícita perquè aquesta disciplina forma part de la cultura de Mutxamel. Un altre professor simplement afirma que ho fa perquè la toponímia forma part del temari. Els altres tres han deixat aquest apartat en blanc. En definitiva, sembla que únicament un professor del departament és conscient de la importància que posseeix la toponímia com a element cultural i de la implicació que aquesta té en la configuració de la identitat col·lectiva de Mutxamel.

Com hem apuntat adés, es constata que hi ha massa dependència del llibre de text per part del professor, de la programació didàctica establerta pel departament i del currículum, més aïna tancat. Aquest fet condiona i marca la inclusió de la toponímia en l'assignatura. Al cap i a la fi, el cap de departament confessa que el currículum està farcit excessivament de continguts i que s'han de prioritzar el que estableix el DECRET 112/2007.

Siga com siga, els docents de l'IES Mutxamel no coneixen els recursos didàctics detallats en l'apartat 2.2.1. No han treballat aquesta matèria durant la seua formació inicial ni tampoc durant la contínua. Per contra, no tots els professors estan compromesos amb la cultura del poble de Mutxamel i aquesta és l'única via per poder establir vincles empàtics amb l'alumnat que reforçarien el component cohesionador, identitari i integrador que implica formar part d'un mateix entorn cultural.

2.3.2. Qüestionari a l'alumnat

Hem elaborat una enquesta sobre els coneixements de toponímia que, al seu torn, pot dividir-se en dos apartats ben diferenciats.² El primer remet a les variables independents, és a dir, al perfil lingüístic de l'enquestat –qüestions 1/11- on es pregunta pel sexe, l'edat, el programa lingüístic que cursen o que han cursat de manera habitual, la localitat on resideixen, on se situa el domicili de residència, quin és el contacte amb el poble, quina és la llengua materna, quina és la llengua materna dels pares, el lloc de procedència dels pares i si treballen o han treballat toponímia en cap assignatura.

Posteriorment, les qüestions compreses entre la 12 i la 28 esdevenen les variables dependents, això és, la prova de continguts en si. Val a dir que en aquesta secció demanem primerament que reflexionen sobre el concepte de toponímia, sobre el nom correcte i oficial del poble on estudien i sobre quin és el significat del nom de la localitat. Tots seguit, també hem dissenyat preguntes referents a toponímia urbana i rural. De més a més, hem requerit el sentit d'algun topònim genèric o descriptor. Finalment, hem preguntat sobre noms de lloc que mantenen una vinculació directa amb les tradicions i les festivitats, amb la història del poble, amb la fauna, la flora, amb l'activitat socioeconòmica tradicional de la localitat, amb la descripció del relleu, amb les creences o la religió, amb el llegendari, amb els assentaments humans i amb la metàfora de forma, segons les aproximacions de la toponímia a la lingüística cognitiva que proposa Josep Martines i M. Antònia Cano (1998). Certament, totes aquestes preguntes remetent a topònims que els alumnes haurien de conèixer perquè formen part de la personalitat local i de la realitat compartida pels mutxamelers d'edat adulta.

Abans de començar, cal incidir en un aspecte de caire sociolingüístic i demogràfic per poder entendre la pregunta sobre el lligam que pot existir entre les nocions de toponímia i la llengua materna dels enquestats. Com és sabut, Mutxamel és una localitat de predomini lingüístic valencià. No obstant això, tal com afirma Antoni

---

² Veg. annex 2.

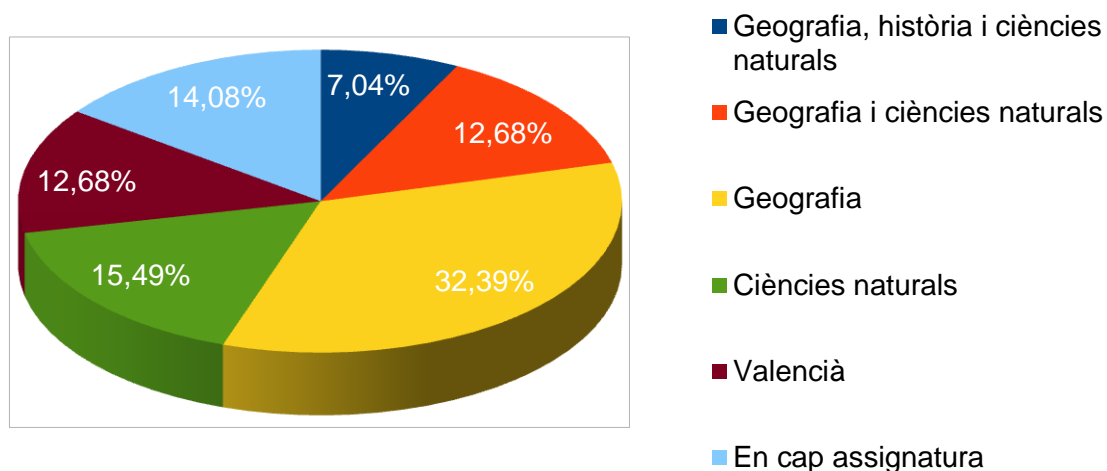
Mas i Brauli Montoya (2011), la situació sociolingüística de l'Alacantí no és positiva ni favorable quant a les habilitats lingüístiques socials o funcionals. De fet, el procés de castellanització familiar de la ciutat d'Alacant, provocat per causes històriques i migratòries, ha anat estenent-se a la perifèria rural de l'Horta d'Alacant des de finals dels anys 50 i principis dels 60 (Montoya 1996).

Junt amb això, no podem obviar l'aspecte demogràfic. La proximitat d'aquest municipi a Alacant, ha ocasionat en les últimes dècades una terciarització en l'economia pròpia, basada tradicionalment en l'agricultura. Per tant, Mutxamel ha esdevingut part de l'àrea metropolitana de la capital. Això ha tingut com a conseqüència que aquesta població haja augmentat considerablement a partir de l'últim terç del segle XX per l'arribada de castellanoparlants o d'altres nousvinguts de procedència estrangera i que la castellanització s'haja incrementat. Fet i fet, entre el 1960 i el 2001 Mutxamel va passar de tenir 4.031 habitants a 15.558, i més de 24.000 a hores d'ara, segons les últimes dades de l'Institut Nacional d'Estadística.

En conseqüència, el conjunt de 71 alumnes enquestats de l'IES Mutxamel i d'edat compresa entre els 15 i els 16 anys és un reflex de tot això que acabem d'esmentar. Un 15'49% tenen el valencià com a llengua materna, mentre que un 64'79% tenen el castellà. Un 12'68% són bilingües naturals –valencià/castellà-. El 2'82% tenen com a L1 el castellà i una altra llengua estrangera i un 4'22% posseeixen com a llengua materna un idioma forà. Alhora, un 45'07% pertanyen al Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV) i un 54'93% al Programa d'Incorporació Progressiva (PIP). També hem observat que un 63'38% viu a la zona urbana i cèntrica de la localitat, un 7'04% ho fa a la zona rural i un 26'76% habita en una urbanització de la perifèria. Per acabar, un 83'10% viu a Mutxamel, un 11'27% a Busot, un 2'82% a Sant Vicent del Raspeig i un 2'81% a Alacant. És per això que hem eliminat de l'anàlisi estadística els alumnes que no viuen a Mutxamel, amb la qual cosa, l'encreuament de dades de la mostra es fa amb 59 alumnes.

En canvi, els percentatges que remeten a la percepció que tenen els adolescents sobre quines són les assignatures on estudien toponímia, es poden observar en la gràfica 1. Com es pot observar, un 7'04% dels aprenents declaren que han estudiant toponímia en geografia, en història i en ciències naturals, un 12'68 % en geografia i en ciències naturals, un 32'39% en geografia únicament, un 15'49% en ciències naturals, un 12'68% en valencià i un 14'08% en cap assignatura.

Val a dir que el percentatge que quantifica l'estudi de la toponímia en l'assignatura de valencià pot haver estat condicionat pel professor d'aquesta matèria. Aquest va estar present durant la realització de l'enquesta i va intervenir quan els alumnes estaven fent-la dient-los de manera reiterada que en aquesta àrea sí que estudiaven toponímia al llarg del curs.

Gràfica 1. Classificació de l'estudi de la toponímia per matèries

Segons mostren els resultats de la taula 1, les preguntes que millor saben els estudiats són: el nom oficial de Mutxamel, el concepte de toponímia i de partida rural, quin topònim descriu la vida socioeconòmica tradicional de la localitat i quina és la peculiaritat del campanar de l'església del Salvador. En canvi, les qüestions que menys dominen són: la llegenda sobre el nom de les Fontetes i el motiu pel qual la finca la Costera es denomina així. També trobem percentatges molt baixos relacionats amb la motivació del nom del Bec de l'Àguila i del carrer el Fossar i sobre el nom tradicional del carrer el Salvador.

Fet i fet, es pot constatar que l'alumnat posseeix coneixements baixos de toponímia tant pel que fa a l'àmbit urbà, com també al rural. Tot i això, el més ressenyable és que el 90% saben quin és el nom correcte i oficial de la localitat. Però, han tingut més problemes a l'hora de relacionar la toponímia amb un descriptor (pregunta 18), amb les tradicions i les festivitats (pregunta 19), amb la història del poble (pregunta 20), amb la fauna (pregunta 21), amb la flora (pregunta 22), amb la

descripció del relleu (pregunta 24) i amb la persona propietària d'una finca (pregunta 28).

Pregunta	Percentatge de respostes encertades
12. El concepte de toponímia és...	59'15%
13. El nom correcte i oficial del poble on ara estudies és...	90'14%
14. Què significa el nom de la localitat?	45'07%
15. Una partida rural és...	57'75%
16. El campanar de l'església el Salvador...	56'34%
17. El carrer el Fossar de Mutxamel...	29'58%
18. El carrer denominat la Séquia...	12'68%
19. A Mutxamel, el primer dia de Pasqua hi ha el costum d'anar a...	29'58%
20. Quin és el nom tradicional del carrer el Salvador de Mutxamel?	11'27%
21. La partida el Rabosar es diu així perquè...	9'86%
22. El nom de la finca Barrella...	21'13%
23. Quin topònim descriu la vida socioeconòmica tradicional de Mutxamel?	52'11%
24. Per què la finca la Costera té aquest nom?	1'41%
25. Per què la partida Sant Peret s'anomena així?	46'66%
26. El Bec de l'Àguila és...	7'04%

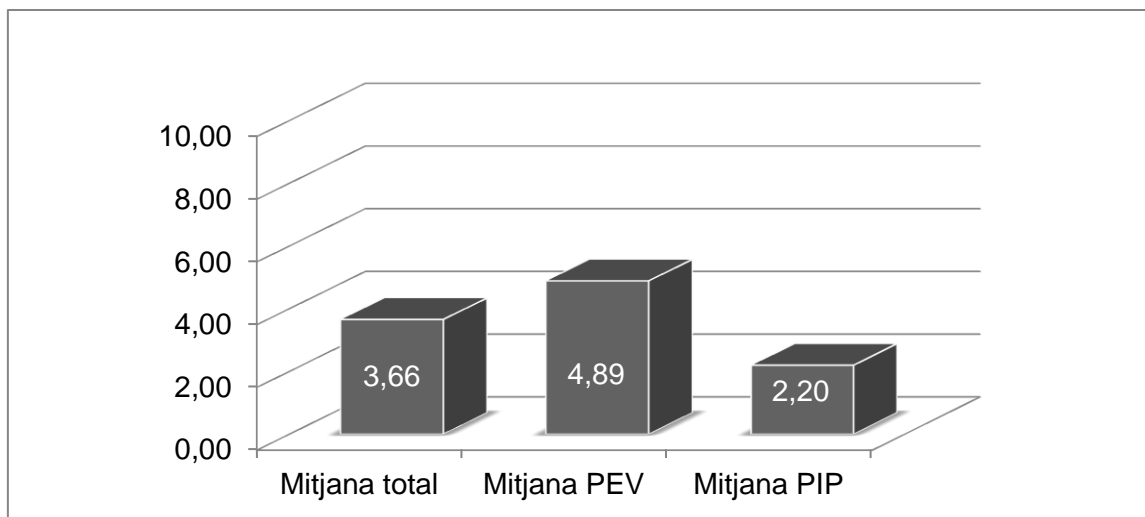
27. Segons conta la llegenda, el paratge de les Fontetes de Mutxamel també es diu la Sabateta perquè...	2'82%
28. Per què la casa del de Giner s'anomena així?	15'49%

Taula 1. Percentatges de respostes encertades per pregunta

Si considerem aquesta prova com un examen de coneixements sobre la toponímia local a partir dels encerts de les preguntes compreses entre la 12 i la 28, la nota mitjana general no és positiva. La puntuació numèrica resultant és d'un 3'66 sobre 10. Per tant, els estudiants suspensen nocions sobre la disciplina en relació al context de la seua localitat. Fet i fet, els faltaria 1'34 punts per aplegar a l'aprovat.

Respecte a l'encreuament de variables independents i dependents, hem d'advertir que únicament ens hem centrat en aquelles qüestions que considerem que poden ser significatives, és a dir, en els factors que influeixen -o poden influir- en els resultats d'aquest suspens generalitzat. És per això que hem acarat la mitjana dels coneixements sobre la matèria amb les següents variables independents: el programa lingüístic estudiat, la llengua materna de l'alumne, la llengua materna dels progenitors i el contacte que manté l'estudiant amb el poble.

Per filar prim, l'encreuament del programa lingüístic estudiat –PEV o PIP- amb la mitjana general de les notes de la prova de coneixements toponímics – reflectida en la gràfica 2— demostra que els alumnes de PEV posseeixen més del doble de coneixements sobre toponímia que els de PIP. Els del primer programa –tot i que suspenguin també amb una puntuació de 4'89, superen els del segon, que han tret un 2'20. En efecte, existeixen 2.69 punts de diferència.

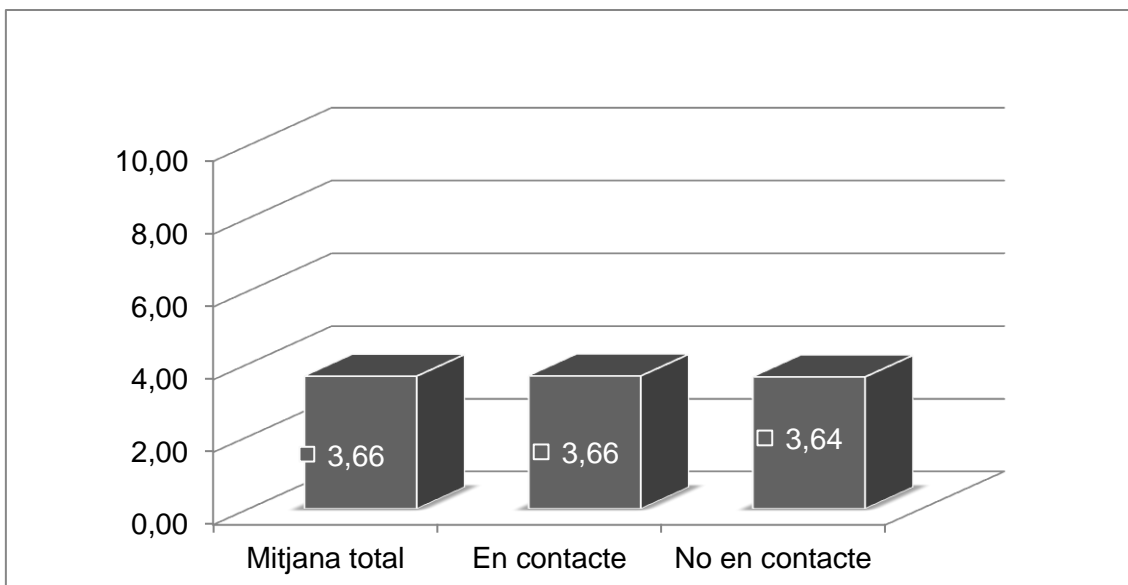

Gràfica 2. Nota de coneixements de toponímia sobre 10

Els resultats, tal com posa de manifest l'Institut Valencià d'Avaluació i Qualitat Educativa, palesen la superioritat del PEV respecte del PIP. Segons les estadístiques d'aquesta entitat, els alumnes d'aquest model desenrotllen de manera més satisfactòria les habilitats cognitives i, així, aconseguixen millors qualificacions. Per tant, obtenen un millor expedient acadèmic que els discents del PIP. En qualsevol cas, el programa que determina una major adquisició de nocions toponímiques és el PEV, en detriment del PIP. Amb aquest exemple, es constata que cursar el PEV afavoreix els estudiants a nivell cognitiu i acadèmic.

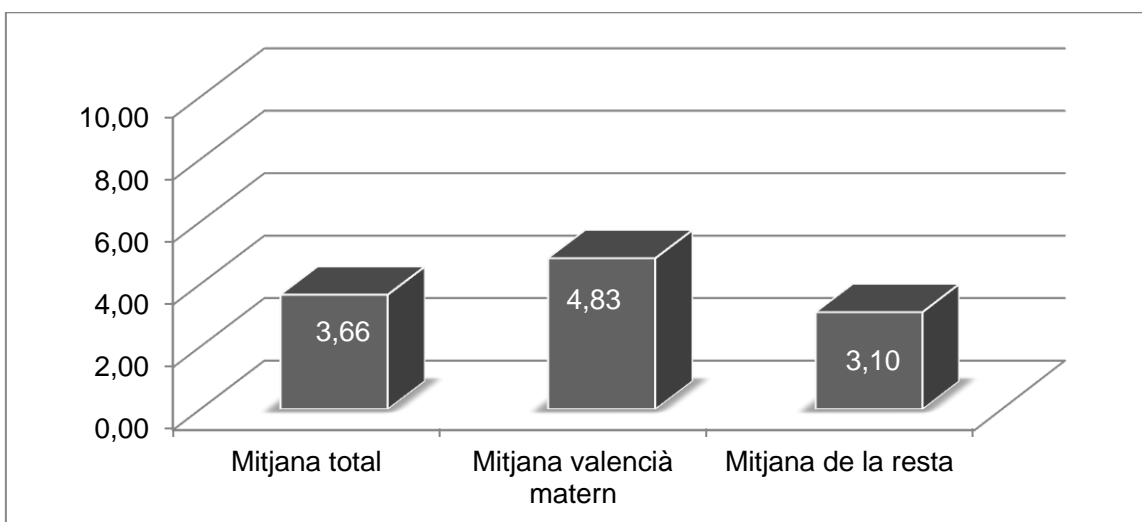
Quant al vincle que l'alumne estableix amb la localitat, hem extret dades poc representatives i molt igualades. La gràfica 3 ho verifica visualment. Tant els qui es relacionen amb les persones de la localitat i ixen pel municipi sovint i hi fan vida, com els qui es vinculen amb poca gent del municipi i no es mouen per Mutxamel han obtingut exactament els mateixos resultats. En termes generals, això pot estar justificat per la pèrdua de l'arrelament a la terra per part dels joves de hui dia. En altres paraules, tot i que tradicionalment la localitat s'ha dedicat a l'agricultura i, per tant, als treballs vinculats al camp, actualment aquesta tradició s'ha perdut i els mutxamelers, de la mateixa manera que la majoria d'adolescents de moltes localitats veïnes, han esdevingut urbanites.

Gràfica 3. Nota de coneixements segons la connexió amb Mutxamel

Relativament a la llengua materna de l'alumne, hem fusionat en una sola variable els que tenen el valencià i el valencià-castellà com a L1. El mateix procediment hem seguit amb els que posseeixen el castellà o el castellà-una altra llengua com a L1. D'aquesta manera, hem observat que el fet de dominar el valencià com a primera llengua o ser bilingüe sí que influeix en el fet de dominar millor la toponímia. Els valencianoparlants han tret una nota mitjana de 4'83, mentre que els altres han obtingut un 3'10. Fet i fet, aquests alumnes cursen el PEV. En conseqüència, hi ha una relació directa entre el programa lingüístic estudiat i la llengua materna, com es pot visualitzar a continuació.

Gràfica 4. Nota de coneixements de toponímia segons la llengua materna

Així mateix, no influeix la llengua materna dels pares en l'adquisició de coneixements. En altres paraules, no existeix una diferenciació de nocions si els progenitors dels estudiants són valencianoparlants o castellanoparlants.

En fi, segons les anàlisis estadístiques, malgrat que els alumnes no dominen la toponímia local, el que queda clar és que la circumstància que determina el coneixement de la disciplina és el programa lingüístic estudiat. A fi de comptes, els alumnes de PEV doblen la puntuació mitjana del coneixements en relació amb els de PIP. Amb tot, també és rellevant que les matèries que han afavorit el domini de la toponímia són conjuntament la geografia, la història i les ciències naturals. Aquest fet, marca la transversalitat amb que la disciplina ha de ser tractada.

3. Conclusions

Amb l'aproximació al tractament de la disciplina en l'IES Mutxamel, hem aconseguit elaborar una argumentació sòlida que verifica la nostra hipòtesi inicial. A pesar de l'existència d'un marc legal que empara totalment la legitimitat d'inclusió de la toponímia local durant l'etapa educativa obligatòria, aquesta no s'incorpora adequadament per tal que els joves mutxamelers la dominen en concloure l'ESO. Així, ha quedat demostrat amb la prospecció dels materials educatius revisats, amb el repàs de les iniciatives locals oferides i també amb els resultats negatius de les enquestes passades als professors i als estudiants.

Efectivament, tant la Declaració Universal dels Drets Humans, les Normes internacionals sobre el patrimoni cultural, la Constitució Espanyola, la Llei del Patrimoni Històric Espanyol, l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, la Llei del Patrimoni Cultural Valencià, la Llei d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge, el Decret que regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local, la LOE, el Currículum d'Ensenyament Secundari, el Decret que estableix les Competències Bàsiques i el Reglament de Normalització Lingüística del Valencià per al municipi de Mutxamel ordenen la protecció, la conservació, la posada en valor i la difusió de la toponímia de la localitat.

En canvi, això no significa que aquesta s'ensenyi fefaentment en l'àrea de Mutxamel. En aquestes coordenades, convé subratllar la qualitat pedagògica i motivadora de la plataforma *Mots amb arrels* per incorporar totes les explicacions relacionades amb concepte de toponímia. Tot i això, caldria adequar aquesta ferramenta interactiva perquè no abasta la Comunitat Valenciana. Al mateix temps, la

proposta local de M. Antònia Cano (2011) és útil i atractiva. Seria productiu adaptar el Trivial al context de Mutxamel. El joc podria versar sobre els cinc eixos culturals del poble així: Mutxamel ahir, Mutxamel hui, gastronomia i horta, les festes i l'aigua.

A banda d'aquests recursos didàctics virtuals o en format lúdic, s'ha de tenir en compte la transcendència de les rutes toponímiques locals organitzades per l'Ajuntament. Amb aquestes, els alumnes tenen la possibilitat d'adquirir coneixements significatius a través de l'experiència viscuda amb els topònims. A més, seria pertinent que aquests es reforçaren posteriorment amb exercicis de reflexió, d'anàlisi, de descripció, de classificació toponímica, de recerca i d'ubicació en mapes o per mitjà de la utilització de lèxic sobre la matèria en situacions comunicatives reals a partir de les guies didàctiques de Pastor (1992), d'Ivorra (2016) o d'altres activitats que integren tant la toponímia rural com la urbana. Per aconseguir això últim, l'aportació teòrica de Brotons (2013) seria fonamental.

Això es podria dur a terme mitjançant l'elaboració de projectes de caire transversal promoguts i subvencionats per l'Ajuntament. En realitat, per seguir un tractament integrador d'aquesta disciplina polifacètica, els materials haurien d'elaborar-se de manera col·laborativa i multidisciplinària per experts en llengua, geografia, ciències naturals, història i en toponímia de Mutxamel. Cal accentuar que seria escaient transformar aquestes noves eines didàctiques locals en aplicacions per a dispositius tecnològics mòbils que afavoriren l'estimulació de l'alumnat per la matèria i s'endinsen dins de les actuals línies pedagògiques vinculades amb l'ús de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC).

Si bé es mira, els recursos i els projectes analitzats no satisfan totalment les mancances reals d'integrar la toponímia en l'educació dels estudiants mutxamelers. Pel que han al·legat els docents, els materials elaborats no tenen la difusió que pertocaria dins de l'IES Mutxamel. Amb la qual cosa, no poden ser coneguts ni treballats pels docents. En aquest cas, els professors enquestats solen cenyir-se únicament al tractament que ofereixen els llibres de text. Entre d'altres, la causa principal és que l'Onomàstica no s'ofereix en l'educació superior ni tampoc en els cursos de formació contínua.

Siga com siga, han quedat al descobert les precàries nocions de l'alumnat sobre una part essencial del patrimoni cultural del municipi. A pesar del suspens amb un 3'66 punts de mitjana, l'anàlisi de variables ens permet verificar que el factor determinant que afavoreix el domini de toponímia és cursar el PEV. Amb això, queda palesa l'existència d'un principi de causalitat en relació al programa lingüístic estudiat i

al grau de coneixements toponímics dels joves mutxamelers. Com s'ha constatat, hi ha una correlació entre ambdós condicionants.

A més del programa lingüístic cursat, hem descobert que el factor que condiona la desconexió de la toponímia local i el desarrelament a la terra és la transformació del *modus vivendi* tradicional. Tots sabem que la vida ha experimentat canvis revolucionaris al llarg de l'últim terç del segle XX i també durant els anys que duem al segle XXI. Aquesta afirmació sembla una evidència i no requereix pas més argumentacions que la simple observació: abans els xiquets, els adolescents i els adults podien passar hores i hores a la vora del foc a l'hivern o al carrer a l'estiu conversant, escoltant llegendes, anècdotes sobre el poble o sobre els veïns de Mutxamel, aprenent refranys, cançons populars o dites, compartint experiències, etc. La cohesió social estava marcada pel paisatge compartit pels mutxamelers, pel conreu del camp, per la relació directa que els ciutadans tenien amb l'horta i amb l'aigua, com a mitjà de subsistència. Però, el canvi d'una societat rural a urbana, comporta una mutació cultural també? Com a mínim es detecta la desaparició d'hàbits i de costums i això repercuteix indefugiblement en el terreny de la toponímia.

Hui dia l'eix familiar gira al voltant de la televisió i de les noves tecnologies — el telèfon mòbil, l'ordinador, tauleta i Internet. Vivim en un món que ha modificat la manera de relacionar-se amb l'entorn. Si abans hi interaccionàvem per mitjà de la realitat física, ara ho fem per mitjà de la realitat virtual. Fet i fet, han canviat les necessitats quant a l'àmbit laboral i també per a interaccionar de manera autònoma amb el medi circumdant. Amb la industrialització i la terciarització, han minvat les nocions sobre la toponímia local i el coneixement de Mutxamel per part de les generacions més menudes. En conseqüència està desapareixent la transmissió intergeneracional cultural? Com es pot suposar, els pares treballen fora de casa i no sabem si dediquen molt de temps a conversar amb els fills d'aquesta qüestió, com tampoc no sabem si ho fan els avis.

És clar que tothom té dret a conèixer els components fonamentals de la cultura, la geografia, les ciències naturals i la història mundials, europees, estatals, autonòmiques, provincials, però, de què val això si no es coneix la realitat més pròxima? L'objectiu de l'Escola com a institució és preparar les persones per a integrar-les en la societat, així com també, facilitar les eines necessàries perquè aprenguen a aprendre. Així mateix, no hem d'oblidar que el sistema educatiu també té com a finalitat mostrar, introduir i vincular els estudiants a la cultura pròpia per mitjà de la llengua valenciana.

El valencià, a més de ser un instrument de comunicació com qualsevol altre idioma, és el signe de pertinença a la cultura de Mutxamel, és un component vertebrador, és el mitjà per a entendre i explicar la pròpia idiosincràsia, és un element de cohesió social i, en definitiva, és part de la representació conceptual de la realitat immediata, en tant que la llengua i, al seu torn, la toponímia ofereixen la nostra visió particular del món .

Al capdavant, ací també intervé el factor preservador i, al mateix temps, transformador i divulgatiu. El tractament de la toponímia ha de ser un compromís de tota la comunitat educativa —professors, alumnes, famílies, món editorial i d'altres institucions o associacions culturals— i també municipal. Val a dir que l'Ajuntament ha de facilitar al màxim possible les eines pertinents per a reforçar aquest punt feble del sistema educatiu des de les regidories d'Educació, Cultura, Promoció i Ús del Valencià, Patrimoni Històric Artístic i Cultural, Turisme i Joventut. Ambdós entitats tenen la responsabilitat de conscienciar els joves ciutadans de Mutxamel sobre la legitimitat i la significació cultural del poble. L'assignatura de Valencià: llengua i literatura pot ser un bon ancoratge per a incrementar-ne els coneixements, per a garantir un espai d'ensenyament. Tot i així, cal mantenir un contacte i un diàleg continu amb la resta de departaments docents i, alhora, amb el Consistori per aconseguir un desenvolupament cultural local sostenible.

Tot plegat, la inclusió de la toponímia en l'Escola ha de seguir la drecera que acabem de descriure a fi de formar ciutadans que valoren, que respecten, que empren i que transmeten a les generacions futures la cultura, la literatura popular, la llengua i la terra com a part del patrimoni de Mutxamel. Comptat i debatut, no hi ha cultura sense toponímia pròpia, ni toponímia sense imaginari col·lectiu, ni imaginari col·lectiu sense literatura, ni literatura sense llengua, ni llengua sense identitat, ni identitat sense cohesió sociocultural. Com deia el poeta Vicent Andrés Estellés «allò que val és la consciència de no ser res si no s'és poble».

4. Bibliografia citada

- ARENY BUSQUETS, Maria (2007): *Mots amb arrels: els noms de lloc ens parlen,* Guia didàctica per a l'educació primària. <http://www.xtec.cat/web/projectes/llengues/catala/terres/materialsdidactics> [darrera consulta 10/4/2016]
- ARENY BUSQUETS, Maria (2007): *Mots amb arrels: els noms de lloc ens parlen,* Guia didàctica per a l'educació secundària. <http://www.xtec.cat/web/projectes/llengues/catala/terres/materialsdidactics> [darrera consulta 10/4/2016]
- AVL, *Toponímia dels Pobles Valencians.* Disponible en: <http://www.avl.gva.es/va/publicacions.html>
- BROTONS BOIX, ASSUMPCIÓ (2013): *Caminant per Mutxamel,* Ajuntament de Mutxamel, Mutxamel.
- CANO IVORRA, M. Antònia (2011, Alacant): Conferència *Aprofitament didàctic de la toponímia,* dins de la classe d'Onomàstica catalana, 11/4/2011, curs 2010-2011.
- GINER, M. (1981): *Mutxamel, estudio demográfico y económico de un municipio del camp d'Alacant,* Alacant, Ajuntament de Mutxamel.
- IVORRA I CARRILLOS, Leandre (2006), «La toponímia d'Alacant: una experiència educativa en 3r d'ESO», *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 102, p. 257-266.
- IVORRA I POLO, Leandre (2016), *Activitats didàctiques d'El gripau de l'Assut de Mutxamel,* Alacant, Ajuntament de Mutxamel. Disponible en: <http://www.mutxamel.org/documentos/elgripau.pdf>
- LÓPEZ SALA, JUAN (2013): *Torres de la Huerta de Alicante.* Disponible en: <https://docs.google.com/file/d/0B4NOjh7OPkrDOXIEOXN4WIE3TTA/edit?pli=1>
- MARTINES, Josep i CANO, M. Antònia (1998): «Cap a una teoria lingüística de la toponímia des de l'òptica de la gramàtica cognitiva», dins Cifuentes, José Luís (ed.), *Estudios de lingüística cognitiva,* Publicacions de la Universitat d'Alacant, Alacant, p. 247-263.
- MAS I MIRALLES, Antoni i MONTOYA ABAT, Brauli (2011): «La situació social del català al País Valencià en el trànsit dels segles XX al XXI». *Zeitschrift für Katalanistik / Revista d'Estudis Catalans.* Núm. 24. ISSN 0932-2221, pp. 293-316.
- MONTOYA ABAT, Brauli (1996): *Alacant: la llengua interrompuda.* València: Denes editorial.

PASTOR VERDÚ, FRANCESC (1992): *L'Assut. Herència dels avantpassats. Guia didàctica*, Ajuntament de Mutxamel.

SALINAS ADELANTADO, Carlos (1992): *Mutxamel: itinerari didàctic*, Sant Joan d'Alacant, San Juan.

Pàgines web

<http://www.ine.es/jaxi/Datos.htm?path=/t20/e245/p05/a2015/l0/&file=00003005.px>

<http://mutxamel.org/>

http://www.alicantevivo.org/p/recursos-educativos_17.html

http://www.cece.gva.es/eva/docs/calidad/publicaciones/val/cd/iframe_v.html

<http://www.gencat.cat/toponimia/interactiu/>

<http://www.onomastica.cat/ca/bulletin>

Legislació

Constitución Española de 27 de diciembre de 1978. Boletín Oficial del Estado, núm. 311, de 29 de diciembre de 1978, p. 29313 a 29424. Disponible en <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1978-31229>

Declaració Universal dels drets lingüístics. Disponible en <http://www.linguistic-declaration.org/>

DECRET 112/2007, de 20 de juliol, del Consell, pel qual s'establix el currículum de l'Educació Secundària Obligatòria a la Comunitat Valenciana. [2007/9717]. Disponible en http://www.docv.gva.es/datos/2007/07/24/pdf/2007_9717.pdf

DECRET 62/2011, del 20 de maig, del Consell, pel qual es regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local.

Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (LO 1/2006). Disponible en http://boe.es/legislacion/codigos/codigo.php?id=017_Estatutos_de_Autonomia&modo=1

Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educació. Boletín Oficial del Estado, núm. 106, de 4 de mayo de 2006, p. 17158 a 17207. Disponible en <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2006-7899>

Normas Internacionales sobre el patrimonio cultural, Unesco. Disponible en <http://132.248.35.1/cultura/informe/Art14.htm>

Llei 16/1985, del 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol.

Llei 4/1998, de l'11 de juny, de la Generalitat Valenciana, del Patrimoni Cultural valencià.

Llei 5/2007, del 9 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 4/1998, de l'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià.

Llei 5/2014, d'Ordenació del Territori, Urbanisme y Paisatge de la Comunitat Valenciana.

Real Decreto 1631/2006, de 29 de diciembre, por el que se establecen las enseñanzas mínimas correspondientes a la Educación Secundaria Obligatoria. Boletín Oficial del Estado núm. 5, de 5 de enero de 2007, p. 677 a 773. Disponible en <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-238>

Reglament de normalització lingüística del valencià per al municipi de Mutxamel, BOP, 20 de març de 2001.

Llibres de text

MARTINES PERES, Josep (coord.) (2008a): *Diàlegs-3 Valencià: llengua i literatura 3r d'ESO*, Marfil.

MARTINES PERES, Josep (2008b): *Diàlegs-4 Valencià: llengua i literatura 4t d'ESO*, Marfil.

SOLER, Begonya (coord.) (2007a): *Valencià: llengua i literatura 1r ESO*, Projecte Ona, Bromera.

SOLER, Begonya (coord.) (2007b): *Valencià: llengua i literatura 2n ESO*, Projecte Ona, Bromera.

5. Annexos

5.1 Annex 1

QÜESTIONARI PER ALS PROFESSORS DE VALENCIÀ: LLENGUA I LITERATURA DE MUTXAMEL

Estem fent un estudi per conèixer quins són els coneixements que els alumnes tenen del seu entorn, en concret, de la toponímia. No obstant això, també voldríem obtenir informació del professorat sobre aquesta qüestió ja que vosaltres ens podeu facilitar dades molt rellevants per a la investigació.

De bestreta, cal tenir present dues puntualitzacions. D'una banda, aquest és un qüestionari de resposta múltiple, per tant, pots marcar més d'una opció. En aquest sentit, subratlla allò que et represente. D'altra banda, les preguntes són obertes a qualsevol matisació o comentari que consideres afegir voluntàriament o que se't demane.

Aquesta enquesta és completament anònima. La teua col·laboració ens servirà per a entendre la realitat del centre i ens ajudarà a millorar la docència.

Esperem la teua resposta abans del 18 de juny.

Gràcies per la teua participació.

1. On imparteixes classe?
  - a. A l'IES l'Allusser.
  - b. A l'IES Mutxamel.
2. Quina és la teua condició laboral?
  - a. Sóc interí i estic ací durant tot el curs.
  - b. Sóc interí i estic ací temporalment substituint una baixa.
  - c. Sóc fix, però, aquesta és la meua plaça provisional.
  - d. Sóc fix i aquesta és la meua plaça definitiva.
  - e. Sóc fix a un altre centre, però, ara tinc una comissió de serveis ací.
    - a. Sóc fix a un altre centre, però, estic ací desplaçat.
3. Coneixes i tens a l'abast material didàctic concret per a poder treballar la toponímia? En cas afirmatiu, podries indicar quins són aquests recursos didàctics?
4. Els alumnes estudien toponímia durant l'educació secundària en l'assignatura de valencià? Marca una o diferents opcions i explica-ho breument a continuació de cada ítem.

- a. Sí, forma part del currículum de valencià de l'ESO.
- b. No, forma part del currículum de valencià de l'ESO.
- c. Sí, forma part de la programació didàctica del departament d'aquesta matèria.
  - 1. Per què ensenyas toponímia?
  - 2. En quin curs l'ensenyas?
  - 3. Com l'ensenyas? Ho fas de manera explícita o implícita?
  - 4. Quina toponímia ensenyas: la local, la comarcal, la general, l'exotoponímia (nom de lloc usat per una llengua determinada per a referir-se a un territori situat fora de la seua àrea lingüística) ?
- d. No, no forma part de la programació didàctica del departament d'aquesta matèria, però, trobe que és convenient ensenyar-la.
  - 1. En quin curs l'ensenyaries?
  - 2. Com l'ensenyaries? Ho faries de manera explícita o implícita?
  - 3. Quina toponímia ensenyaries: la local, la comarcal, la general, l'exotoponímia?
- e. Sí, apareix en el llibre de text i en els meus materials, però, no la treballe a l'aula.
  - 1. Per què?
  - 2. En quin curs l'ensenyaries?
  - 3. Com l'ensenyaries? Ho faries de manera explícita o implícita?
  - 4. Quina toponímia ensenyaries: la local, la comarcal, la general, l'exotoponímia (nom de lloc usat per una llengua determinada per a referir-se a un territori situat fora de la seua àrea lingüística) ?
- f. Sí, apareix en el llibre de text i en els meus materials i sí la treballe a l'aula.
  - 1. Per què?
  - 2. En quin curs l'ensenyas?
  - 3. Com l'ensenyas? Ho faries de manera explícita o implícita?
  - 4. Quina toponímia ensenyas: la local, la comarcal, la general, l'exotoponímia?
- g. No apareix en el llibre de text ni en els materials que utilitze, però, trobe que és convenient ensenyar-la.
  - 1. Per què?
  - 2. En quin curs l'ensenyaries?
  - 3. Com l'ensenyaries? Ho faries de manera explícita o implícita?

4. Quina toponímia ensenyaries: la local, la comarcal, la general, l'exotoponímia?
  - h. No apareix en el llibre de text ni en els materials que utilitze i trobe que no s'ha d'ensenyar.
    1. Per què?
  - i. Altres opcions que no hi apareguen indicades. Explica-les.
5. En cas d'haver d'ensenyar la toponímia local del municipi on treballes, consideres que tens els coneixements suficients per poder-ho fer? Pots indicar una o diverses respostes.
  - a. Sóc de fora i no en tinc els coneixements suficients.
  - b. Sóc de fora i en tinc els coneixements suficients.
  - c. Sóc d'ací però no en tinc els coneixements suficients.
  - d. Sóc d'ací i en tinc els coneixements suficients.
  - e. No m'han ensenyat toponímia en la carrera, ni tampoc com ensenyar-la.
  - f. No apareix en l'oferta de cursos de formació contínua.
  - g. M'estime més ensenyar literatura i gramàtica perquè són continguts més importants.
  - h. Trobe que això s'ha de fer en unes altres àrees que tinguen a veure amb el medi.
  - i. El currículum tan extens no permet ensenyar toponímia per qüestió de temps.
  - j. Explica unes altres raons que tingues i que no apareguen en la casuística presentada.

ENQUESTA SOBRE ELS CONEIXEMENTS DE TOPONÍMIA

Et presentem un qüestionari amb dos tipus de fulls: aquest conté les preguntes i l'altre correspon a una plantilla on has de traslladar totes les respostes. Primerament, llig cada pregunta i totes les possibles contestacions detingudament abans de contestar-la. A continuació, marca l'opció que elegisques en el full de les respostes. Tingues en compte que en el full de color els números corresponen al número de la pregunta i les lletres a cadascuna de les opcions que pots contestar.

Esta enquesta és completament anònima i, per descomptat, no es tracta d'un examen. Si hi ha cap pregunta que no saps respondre, pots deixar-la en blanc a fi de no contestar-la a l'atzar. Siga com siga, la teua participació és important i, per això, volem comptar amb tu.

Gràcies per la teua col·laboració.

1. Ets xic o xica?
  - a) Xica.
  - b) Xic.
2. Quants anys tens?
  - a) 15.
  - b) 16.
  - c) Més de 16.
3. En quin programa lingüístic has cursat i estàs cursant els teus estudis?
  - a) PEV (línia en valencià).
  - b) PIP (línia en castellà).
4. En quin centre estudies?
  - a) IES l'Allusser.
  - b) IES Mutxamel.
5. On vius?
  - a) A Mutxamel.
  - b) A Busot.
  - c) A Sant Joan d'Alacant.
  - d) A Sant Vicent del Raspeig.
  - e) A Alacant.
  - f) Altre.
6. On se situa ta casa?

- a) A la zona urbana i cèntrica de la localitat.
  - b) A la zona rural del poble.
  - c) A una urbanització de la perifèria.
7. Estàs en contacte amb el poble?
- a) Sí, faig vida al poble, és a dir, em relacione amb persones de la localitat: isc amb els amics i amb la família pel municipi sovint.
  - b) Sí, faig vida al poble, però, em relacione amb poques persones del poble. A més, no isc amb la família pel municipi normalment.
  - c) No, em menege per una altra localitat amb els meus pares i amb els amics.
8. Quina és la teua llengua materna?
- a) Valencià.
  - b) Castellà.
  - c) Valencià i castellà.
  - d) Castellà i una altra.
  - e) Valencià i una altra.
  - f) Altres opcions.
9. Quina és la llengua materna dels teus pares?
- a) Els dos són valencianoparlants.
  - b) Els dos són castellanoparlants.
  - c) Un és valencianoparlant i l'altre és castellanoparlant.
  - d) Un és castellanoparlant i l'altre parla una altra llengua.
  - e) Un és valencianoparlant i l'altre parla una altra llengua.
  - f) Altres opcions.
10. Els teus pares són de la localitat on vius?
- a) Sí, els dos ho són.
  - b) Un dels dos és de la localitat i l'altre d'una altra localitat.
  - c) Un dels dos és de la localitat i l'altre d'un altre país.
  - d) No, els meus pares provenen d'una altra localitat.
  - e) No, els meus pares provenen d'un altre país.
11. A l'institut has treballat o treballes els noms de lloc del nostre territori (els noms dels barrancs, de les finques, etc.) en cap assignatura?
- a) Sí, en geografia, en història i en ciències naturals.
  - b) Sí, en geografia i en ciències naturals.
  - c) Sí, en geografia.
  - d) Sí, en ciències naturals.
  - e) Sí, en valencià.

f) No, en cap assignatura.

12. La toponímia és:

- a) La ciència que estudia els noms propis en general: els noms de lloc i els noms propis de les persones.
- b) La ciència que estudia els noms de lloc.
- c) La ciència que estudia els talps (*topos* en castellà).
- d) La ciència que estudia els noms propis de les persones.

13. El nom correcte i oficial del poble on ara estudies és:

- a) Muchamiel.
- b) Mutxamel i Muchamiel són igualment vàlids.
- c) Mutxamel.
- d) Mutxamiel.

14. Què significa el nom de la localitat?

- a) És d'origen incert. No obstant això, hi ha hipòtesis que apunten que el topònim és d'origen àrab.
- b) El nom fa referència al fet que es cultivaven al segle XV molta canyamel a Mutxamel i, per tant, hi havia molts productes dolços autòctons.
- c) El topònim remet a la tradició apicultora de Mutxamel, és a dir, a la fabricació de molta mel a partir del segle XVIII.
- d) No ho sé.

15. Una partida rural és:

- a) Un conjunt de jugades que es realitzen fins a arribar a un límit establert prèviament o fins a l'acabament del joc.
- b) Una porció de terreny d'alguna extensió designada amb un nom, que forma part del terme municipal d'un poble.
- c) Un grup de persones, especialment quan formen un equip de treball o exerceixen un mateix ofici.

16. El campanar de l'església el Salvador:

- a) El van construir alhora que l'església i sempre ha sigut un campanar.
- b) Originàriament era una torre de defensa que va esdevenir campanar.
- c) Al segle XIX era el lloc on es feien les ambaixades de les festes de Moros i Cristians.

17. El carrer el Fossar de Mutxamel:

- a) Fa referència al lloc utilitzat antigament com a cementeri per a soterrar a aquells veïns que no tenien recursos econòmics per a disposar d'un nínxol.

- b) La paraula *fossar* està relacionada amb *fussar* 'alçar o remoure la terra'. Aquest carrer, per tant, era el lloc on s'escarbava la terra per reaprofitar-la en un altre lloc.
- c) S'utilitzava antigament com a lloc comú per a guardar la collita i que es mantinguera ben conservada per les característiques de la fossa.
18. El carrer denominat la Séquia:
- a) Remet a un antic braçal, que passava pel centre del poble.
- b) Fa referència a una de les séquies, que prové de l'Assut de Sant Joan.
- c) S'anomena així perquè per aquest lloc baixava la Séquia Major.
19. A Mutxamel, el primer dia de Pasqua hi ha el costum d'anar a:
- a) L'Alameda.
- b) El Savinar.
- c) Les Fontetes.
20. Quin és el nom tradicional del carrer el Salvador de Mutxamel?
- a) el Capdavall (el Cadavall).
- b) el carrer la Mar.
- c) el carrer el Sol.
- d) el carrer Carnisseria.
- e) el carrer Major.
21. La partida el Rabosar es diu així perquè:
- a) Pren nom d'una finca que hi ha, la finca Raboses.
- b) Antigament hi havia raboses per aqueixa zona.
- c) Pren el nom d'una cova que hi ha, la Cova de la Rabosa.
22. El nom de la finca Barrella:
- a) Fa referència a l'existència de la planta barrella en aqueixa zona.
- b) Remet al cognom de propietari de la finca.
- c) Evidencia el cultiu d'un tipus de tomates autòctones en aqueixa zona.
23. Quin topònim descriu la vida socioeconòmica tradicional de Mutxamel?
- a) l'Estacada
- b) el Tossal Redó
- c) l'Horta
- d) el de Soqui
24. Per què la finca la Costera té aquest nom?
- a) Perquè pertany a la família Costa.
- b) Perquè descriu el lloc on se situa: una costera.
- c) Perquè fa referència al fet que la casa va costar molt de fer ja que està construïda amb blocs grans de pedra.

25. Per què la partida Sant Peret s'anomena així?
- a) Perquè allí va tenir lloc el miracle de Sant Pere el 1788.
  - b) Perquè allí se situa l'ermita de Sant Pere.
  - c) Perquè allí se situa la finca Sant Pere.
26. El Bec de l'Àguila és:
- a) Un espai natural que rep aquest nom a partir d'un home, anomenat el 'tio' Àguila, que anava molts dies a esta zona per fer la becada.
  - b) Un espai natural que s'anomena així perquè allí hi habita un tipus d'àguila protegida.
  - c) Un espai natural que pren el nom d'una muntanya, la silueta de la qual sembla el bec d'una d'àguila.
27. Segons conta la llegenda, el paratge les Fontetes de Mutxamel també es diu la Sabateta perquè:
- a) A finals del segle XVI, un dia que plovia molt i el poble corria el perill d'inundar-se, una gran roca es va desprendre miraculosament i va taponar la Séquia Major en el seu naixement, després que els veïns rogaren a la Mare de Déu que evitara l'aiguadut. La prova que verifica aquest fet era la marca d'una sola de sabata, que es podia apreciar en la roca.
  - b) A finals del segle XVI, un dia que plovia molt i el poble corria el perill d'inundar-se, el capellà del poble va anar a les Fontetes i, miraculosament, tot sol i per gràcia divina va arrossegar una roca de més de 200 kg. Com que l'home va fer tanta força, va deixar la marca de la seua sabata a la roca.
  - c) A finals del segle XIX, un dia que plovia molt i el poble corria el perill d'inundar-se, Pepe l'Assut intentava desesperadament tancar el pas de la Séquia Major d'alguna manera. Va agafar una roca molt gran per taponar el punt de naixement de la Séquia i hi va trobar a la vora una sabata que evidenciava que Déu havia estat allí en forma humana i havia evitat que s'anegara la localitat.
28. Per què la casa el de Giner s'anomena així?
- a) Perquè és el malnom del propietari a què pertany.
  - b) Perquè la casa es va construir al mes de gener.
  - c) Perquè és el cognom del propietari a què pertany.
  - d) Perquè allí hi ha un arbre de ginebre centenari.